

การศึกษาเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ
และพฤติกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในงาน
ฝึกภาคสนามร่วมสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ
มหาวิทยาลัยขอนแก่นของคณาจารย์ในสาขาวิชา
วิทยาศาสตร์สุขภาพทั้ง 7 คณะในการฝึกภาคสนาม
ร่วมฯ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ประจำปีการศึกษา 2534-2535.

อมรรัตน์ รัตนสิริ*

ไพศาล สุวรรณน้อย**

พิเชษฐ์ เหลืองทองคำ***

สุปรีดา อุดุลยานนท์****

* ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** ภาควิชาการมัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*** คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

**** ภาควิชาทันตกรรมชุมชน คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

The Comparison of Staff Lecturers' Knowledge, Attitude and behavior to participate in Health Sciences Branch of KCU field practices during the academic year 1991-1992.

Amornrat Ratanasiri*, Paisan Suwannor**,
Pichet Leungtonkum***, Supreeda Adulyanon****

**Department of Community Medicine, Faculty of Medicine,
Khon Kaen University*

***Department of Secondary Education, Faculty of Education, Khon Kaen
University*

****Faculty of Veterinary Medicine, Khon Kaen University,*

*****Department of Community Dentistry, Faculty of Dentistry, Khon Kaen
University*

The objectives of this research are to study the comparison of staff lecturers's knowledge, attitude and behavior to participate in Khon Kaen University field practices during the academic year 1991-1992. The study examines the relationship among knowledge, attitude and behavior to participate in Khon Kaen University field practices.

The populations used in this research were the staff lecturers who had the experiences to participate in field practices in the past and the present field practices. A Total number of 118 responses were returned from the first group and 35 responses were returned from the second group.

A total number of 153 returned responded questionnaires were process for analysis T-test, Anova and Correlations.

The study showed that there were significantly different between the two groups and The different faculties had different knowledge and some different age groups had different knowledge at significant level 0.05

In addition, it is discovered that knowledge were no significantly related with attitudes and the most populations had behaviors to participate with field practices because they thought that it is very useful.

เรื่องย่อ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในงานฝึกภาคสนามร่วมๆ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ของอาจารย์ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ทั้ง 7 คณะในการฝึกภาคสนามร่วมๆ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปีการศึกษา 2534-2535 นี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในงานฝึกภาคสนามร่วมๆ 7 คณะของอาจารย์ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่เรียนที่แผนกศึกษาศาสตร์ร่วมๆ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และกลุ่มที่เรียนที่แผนกศึกษาศาสตร์ร่วมๆ ครั้งปัจจุบัน (ครั้งที่ 9) ว่ามีความแตกต่างหรือมีความสัมพันธ์ในเรื่องความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในงานฝึกภาคสนามร่วมๆ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ คณะอาจารย์จากสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพทั้ง 7 คณะ (ที่เรียนที่แผนกศึกษาศาสตร์ร่วมๆ และกลุ่มที่เรียนที่แผนกศึกษาศาสตร์ร่วมๆ ครั้งปัจจุบัน) ทั้งหมด

จำนวน 153 ราย โดยแยกเป็นกลุ่มที่เรียนที่แผนกศึกษาศาสตร์ร่วมๆ ในอดีตจำนวน 118 ราย และกลุ่มที่เรียนที่แผนกศึกษาศาสตร์ร่วมๆ ครั้งปัจจุบัน จำนวน 35 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม 2 ครั้งในระยะเวลา ประมาณ 8 เดือน โดยใช้เวลาเก็บรวบรวมแบบสอบถาม 2 เดือน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้คอมพิวเตอร์ ส่วนการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์โดยการทดสอบค่าที (T-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และการหาความสัมพันธ์โดยใช้ Pearson Product Moment Correlation

ผลการศึกษาพบว่า มีความแตกต่างกันในเรื่อง ความรู้ของประชากรทั้ง 2 กลุ่ม และเมื่อเปรียบเทียบความรู้โดยจำแนกตามคณะต่างๆ พบว่า คณะอาจารย์จากคณะสาธารณสุขศาสตร์ คณะเทคนิคการแพทย์และฉายภาพบำบัด คณะพยาบาลศาสตร์และคณะสัตวแพทยศาสตร์ มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยพบว่าคณะอาจารย์จากคณะสาธารณสุขศาสตร์ มีความรู้เรื่องภาคสนาม

ร่วมถูกต้องมากกว่าคณาจารย์จากคณะพยาบาล-ศาสตร์ คณะเทคนิคการแพทย์และกายภาพบำบัด และคณะสัตวแพทยศาสตร์ และพบว่าคณาจารย์ คณะทันตแพทยศาสตร์ และคณะเทคนิคการแพทย์และกายภาพบำบัด มีความรู้แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยพบว่า คณาจารย์จากคณะทันตแพทยศาสตร์ มีความรู้เรื่องภาคสนามร่วมถูกต้องมากกว่าคณาจารย์จากคณะเทคนิคการแพทย์และกายภาพบำบัด แต่ไม่พบความแตกต่างในเรื่องทัศนคติของคณาจารย์ทั้ง 7 คณะ

เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ของคณาจารย์กับกลุ่มอายุพบว่า ความรู้ของคณาจารย์ที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี กับคณาจารย์ที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยพบว่าคณาจารย์ที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีความรู้เรื่องภาคสนามร่วมถูกต้องมากกว่าคณาจารย์ที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี แต่ไม่พบความแตกต่างในเรื่องทัศนคติของคณาจารย์ในกลุ่มอายุต่าง ๆ และพบว่า ความรู้กับทัศนคติของประชากรทั้งสองกลุ่ม ไม่มีความสัมพันธ์กันไม่ว่าจะวิเคราะห์โดยรวมกลุ่ม หรือแยกกลุ่ม

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้มีพฤติกรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการนิเทศงานภาคสนามร่วมฯ นั้น ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการฝึกภาคสนามร่วมฯ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์

บทนำ

ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและนอกจากบุคลากรเหล่านี้ ควรจะทำงานร่วมกันได้แล้ว ความเข้าใจและการผสมผสานเป็นหนึ่งเดียวกับชาวชนบท

เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะทำให้การพัฒนานั้นสัมฤทธิ์ผล คณะในสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่นทั้ง 7 คณะ อันประกอบด้วย คณะแพทยศาสตร์ สาธารณสุขศาสตร์ เทคนิคการแพทย์ และกายภาพบำบัด เภสัชศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ และสัตวแพทยศาสตร์ ได้เล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรตามปรัชญาข้างต้น จึงได้ร่วมกันจัดการฝึกภาคสนามร่วมกันเพื่อให้นักศึกษาทั้ง 7 คณะได้เรียนรู้การทำงานร่วมกัน และได้เรียนรู้ชุมชนชนบทอันเป็นการสร้างประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันระหว่างวิชาชีพ และสร้างทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนภายหลังจบการศึกษา⁽¹⁾ ซึ่งการจัดหลักสูตรการศึกษาสำหรับนักศึกษาในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่นนั้น มีจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้⁽²⁾

1. ใช้ปัญหาเป็นฐานในการเรียน (Problem-based Medical Education) หรือการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ ที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า Problem-based Learning คือ พยายามที่จะใช้ปัญหาเป็นตัวตั้งแทนที่จะใช้สาขาวิชาชีพหรืออาชีพ (Discipline) เป็นตัวตั้ง และเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบครบวงจร ปัญหาที่นำมาใช้เป็นสื่อในการเรียนรู้จะใช้ปัญหาจริงทางการแพทย์และสาธารณสุขของประเทศ ให้นักศึกษาแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และสามารถกำกับตนเองในการศึกษา

2. ใช้ชุมชนเป็นเป้าหมาย (Community-targeted) คือ การหันเป้าหมายไปมองภาพรวม (Scenario) ทั้งหมดของชุมชน ตั้งแต่สิ่งแวดล้อม ครอบครัวและบุคคล โดยการออกไปชุมชนเพื่อให้นักศึกษาได้สัมผัสชนบท ได้ตระหนักถึงความทุกข์ยาก ความเสียเปรียบของชาวชนบท เกิดความเมตตากรุณาและมีความเห็นอกเห็นใจ

(Compassion) เป็นการสร้างจริยธรรมขั้นสูงสุด อันยึดความยุติธรรม มนุษยธรรม ความเคารพในความเท่าเทียมกันของสิทธิมนุษยชน (Human rights) และเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (Human dignity)

3. ใช้การแก้ปัญหาในสภาพจริง แทนการเรียนรู้แบบให้สารสนเทศ โดยการบรรยายหรือการจำลอง แต่ใช้ผู้เรียนเป็นหลัก (Student-Centered) แทนที่การยึดครูอาจารย์เป็นหลัก ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างสมประสบการณ์ โดยการให้ออกไปสังเกตติดตาม (Observation) เพื่อให้เข้าถึงเนื้อหาจิตใจและวิญญาณ จัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่มย่อยและสนับสนุนโดยมีการอภิปราย (Discussion) ทั้งนี้ เพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาได้ซักถามเพื่อเพิ่มพูนทักษะทางการคิดแก้ปัญหา ให้รู้ซึ่งถึงความทุกข์ ทรมาน และความป่วยไข้ของประชาชนในชนบทห่างไกล รวมทั้งความเสียเปรียบทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งจะทำให้รู้ปัญหาของระเบียบ และกฎเกณฑ์ที่ยุ่งยากซับซ้อน การเสียเวลารอคอย การขอบัตรรอตรวจ รอซื้อยา ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวชนบทต้องอดทนอยู่เสมอ ซึ่งจากหลักสูตรการศึกษาของนักศึกษาแพทย์ และนักศึกษาในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น รวมทั้งสิ้น 7 คณะ มีเป้าหมายร่วมกันคือการพัฒนาชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างแต่ละคณะที่จะจัดการฝึกภาคสนามร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชากรในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การฝึกภาคสนามร่วมกันในอดีตนั้น เริ่มตั้งแต่ก่อตั้งคณะแพทยศาสตร์ เมื่อปี 2527 เดิมเป็นการฝึกภาคสนามของนักศึกษาแพทย์เพียงคณะเดียวเรียกว่า การฝึกภาคสนามเวชศาสตร์ชุมชน ซึ่งเป็นการฝึกภาคสนามในชนบทเพื่อให้นักศึกษา

แพทย์ได้เรียนรู้ปัญหาของชนบทอย่างแท้จริง ในระยะต่อมาเมื่อมีคณะต่าง ๆ เกิดขึ้นในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และจึงได้มีโอกาสสมาคมภาคสนามร่วมกันเพื่อให้นักศึกษาคณะต่าง ๆ เหล่านั้นสามารถทำงานร่วมกันได้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร สามารถเข้าใจบทบาทซึ่งกันและกันและร่วมมือในการพัฒนาประเทศได้อย่างสมบูรณ์

การจัดการฝึกภาคสนามร่วมกัน ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรในแต่ละคณะในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ให้สอดคล้องกันเพื่อเอื้ออำนวยต่อการฝึกภาคสนามร่วม ตลอดจนปรับเปลี่ยนแปลงโครงการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันมาโดยตลอดดังนี้⁽³⁾

ในปี พ.ศ.2524 คณะแพทยศาสตร์ได้ปรับปรุงหลักสูตร จึงได้มีการแก้ไขวัตถุประสงค์ และการดำเนินการฝึกภาคสนามเวชศาสตร์ชุมชน ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมีคณาจารย์จากคณะแพทยศาสตร์ และคณะสาธารณสุขศาสตร์ร่วมกันปรับปรุงวิชาเวชศาสตร์ชุมชนให้ดียิ่งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและมีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

พ.ศ.2525 ภาควิชาเศรษฐศาสตร์การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ ได้ส่งนักศึกษาเข้าร่วมปฏิบัติการภาคสนามเวชศาสตร์ชุมชน 3 ของนักศึกษาแพทยศาสตร์ชั้นปีที่ 3 กับคณะแพทยศาสตร์ และในปีต่อมาคณะเกษตรศาสตร์ ไม่สามารถส่งนักศึกษาเข้าร่วมฝึกภาคสนาม ได้เนื่องจากเวลาฝึกภาคสนามไม่ตรงกัน และมีเหตุขัดข้องหลายประการ

พ.ศ.2526 คณะสาธารณสุขศาสตร์ นำนักศึกษาชั้นปีที่ 4 เข้าร่วมฝึกภาคสนามเวชศาสตร์ชุมชน 3

พ.ศ.2528 คณะทันตแพทยศาสตร์ ได้นำนักศึกษาชั้นปีที่ 4 เข้าร่วมฝึกภาคสนามและได้มีการเปลี่ยนชื่อการฝึกภาคสนาม เป็นการฝึกภาคสนามร่วมมหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อเปิดกว้างให้คณะต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยขอนแก่นได้เข้าร่วมฝึกภาคสนามในโอกาสต่อไป

พ.ศ.2528 คณะเภสัชศาสตร์ ได้นำนักศึกษาชั้นปีที่ 4 เข้าร่วมการฝึกภาคสนามร่วมและคณะเทคนิคการแพทย์ ได้ปรับปรุงหลักสูตรใหม่ให้นักศึกษาเทคนิคการแพทย์ชั้นปีที่ 3 และนักศึกษาสาขากายภาพบำบัดชั้นปีที่ 4 เข้าร่วมฝึกภาคสนามร่วม

พ.ศ.2530 คณะพยาบาลศาสตร์ ได้นำนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาการพยาบาลสาธารณสุข เข้าร่วมฝึกภาคสนามร่วมเป็นครั้งแรก

พ.ศ.2533 คณะสัตวแพทยศาสตร์ ได้นำนักศึกษาชั้นปีที่ 4 เข้าร่วมฝึกภาคสนามร่วม รวมทั้งหมดเป็น 7 คณะจนถึงปัจจุบัน

การฝึกภาคสนามร่วมนี้ เป็นการฝึกภาคสนามที่มีทุกสาขาวิชาทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ เข้าร่วมอย่างสมบูรณ์แบบและก็ไม่มียมหาวิทยาลัยใดที่ได้เคยจัดทำขึ้น มหาวิทยาลัยขอนแก่นจึงเป็นมหาวิทยาลัยแห่งเดียวในประเทศไทยที่มีกิจกรรมของหลักสูตรร่วมกัน โดยจัดให้นักศึกษาต่างวิชาชีพได้รู้จักการทำงานเป็นทีมวางแผนร่วมกัน แก้ปัญหาาร่วมกัน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ล้ำค่าในการพัฒนาและเตรียมบุคลากรที่จะออกไปปฏิบัติประเทศชาติในอนาคต

คณะผู้ศึกษาเล็งเห็นประโยชน์ของการฝึกภาคสนามร่วมที่มีต่อนักศึกษา คณาจารย์ ประชาชนในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และประเทศไทย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในงานฝึกภาคสนามร่วมของคณาจารย์ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ทั้งก่อนและหลังการฝึกภาคสนาม

ร่วมครั้งที่ 9 เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการฝึกปฏิบัติงานภาคสนามร่วมมหาวิทยาลัยขอนแก่นในครั้งต่อไป

วิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยพื้นฐานความรู้จากเอกสาร และการปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ และได้ทำการทดลองสอบถามคณาจารย์ ภายในภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน เพื่อแก้ไขข้อความก่อนนำไปใช้สอบถามประชากรตัวอย่างต่อไป

ประชากรที่ศึกษาได้แก่ คณาจารย์ จากคณะแพทยศาสตร์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ คณะเทคนิคการแพทย์และกายภาพบำบัด คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ และคณะสัตวแพทยศาสตร์ ซึ่งเคยอาสาสมัครเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้แก่นักศึกษาในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพในอดีตตั้งแต่การฝึกภาคสนามร่วมครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 8 จำนวน 118 ราย และคณาจารย์จาก 7 คณะ ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพดังกล่าวข้างต้น ซึ่งอาสาสมัครเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้แก่ นักศึกษาในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพในการฝึกภาคสนามร่วมครั้งที่ 9 จำนวน 35 ราย รวมเป็นประชากรที่ศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 153 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามที่ได้นำไปทดลองใช้ และหาความตรงในเนื้อหา แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลด้านความรู้

ส่วนที่ 3 เป็นข้อมูลด้านทัศนคติ

ส่วนที่ 4 เป็นข้อมูลพฤติกรรมการมีส่วนร่วม

การศึกษาครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยคณະ นกวิชัย และกรรมการฝึกภาคสนามร่วม 7 คณะ ประจำปีการศึกษา 2534-2535 โดยเก็บข้อมูล จากคณาจารย์ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั้ง 7 คณะ ก่อนการฝึกภาคสนามร่วมๆ ครั้งที่ 9 และหลัง การฝึกภาคสนามร่วมๆ ครั้งที่ 9

การประมวลผลข้อมูลครั้งนี้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสำหรับการ วิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Science หรือ SPSS)

การวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านประชากร ซึ่งเป็นข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์ด้วยการหาค่าร้อยละ ส่วนข้อมูลความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในการฝึกภาคสนามร่วมมหาวิทยาลัย ขอนแก่น วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ด้วยการ ทดสอบค่าที (T-test), การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และหาค่าความสัมพันธ์โดยใช้ Pearson Product Moment Correlation

ผลการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปพบว่าประชากร ที่ศึกษาส่วนใหญ่ (30.7%) เป็นอาจารย์จากคณะ แพทยศาสตร์ ซึ่งเมื่อพิจารณาทั้งที่เกษียณเทศงาน ภาคสนามร่วมๆ ในอดีตและนิเทศงานภาคสนาม ร่วมๆ ครั้งปัจจุบันก็พบว่า ส่วนใหญ่ 31.4% และ 28.6% จากทั้ง 2 กลุ่ม เป็นอาจารย์จากคณะ

แพทยศาสตร์ รองลงไป 25.5% จากทั้งหมด และ 28.8% จากคณาจารย์กลุ่มที่เกษียณเทศงานภาค สนามร่วมๆ ในอดีตเป็นอาจารย์จากคณะเทคนิค- การแพทย์และกายภาพบำบัด และยังพบว่า อายุ ของประชากรส่วนใหญ่ 50.3% จากทั้งหมด 52.5% จากผู้เกษียณเทศงานภาคสนามร่วมๆ ในอดีต และ 42.9% จากผู้เกษียณเทศงานภาคสนามร่วมๆ ครั้ง ปัจจุบัน มีอายุอยู่ระหว่าง 31-40 ปี ส่วนเพศ นั้น เมื่อพิจารณาจากทั้งหมดพบว่า เพศชายและ หญิงมีจำนวนไม่แตกต่างกัน แต่หากจะพิจารณา แยกกลุ่ม พบว่ามีความแตกต่างกันในผู้เกษียณ ภาคสนามร่วมๆ ครั้งปัจจุบัน ซึ่งเพศชายมากกว่า เพศหญิง โดยมีเพศชายถึง 68.6% และเพศหญิง เพียง 31.4% สำหรับระดับการศึกษาของอาจารย์ พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ 64.1% จากทั้งหมด 62.7% จากผู้เกษียณเทศงานภาคสนามร่วมๆ ในอดีต และ 68.6% จากผู้เกษียณเทศงานภาคสนามร่วมๆ ครั้งปัจจุบัน จบการศึกษาระดับปริญญาโท และตำแหน่งทาง วิชาการส่วนใหญ่ 58.8% จากทั้งหมด 57.6% จากผู้เกษียณเทศงานภาคสนามร่วมๆ ในอดีตและ 62.9% จากผู้เกษียณเทศงานภาคสนามร่วมๆ ครั้ง ปัจจุบัน มีตำแหน่งทางวิชาการคือเป็นอาจารย์ ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ 43.1% จากทั้งหมด 44.9% จากผู้เกษียณเทศงานภาคสนามร่วมๆ ในอดีตและ 37.1% จากผู้เกษียณเทศงานภาคสนามร่วมๆ ครั้ง ปัจจุบันมีอัตราเงินเดือนตั้งแต่ 8,000 บาทขึ้นไป (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ลักษณะทั่วไปของประชากร

ลักษณะทั่วไป ของประชากร	เกณฑ์ผลงานภาคสนาม รวมๆ ในอดีต	ได้นิเทศงานภาคสนาม รวมๆ ครั้งปัจจุบัน (ครั้งที่ ๑)	รวม
สังกัดคณะ			
แพทยศาสตร์	37 (31.4%)	10 (28.6%)	47 (30.7%)
สาธารณสุขศาสตร์	9 (7.6%)	3 (8.6%)	12 (7.8%)
ทันตแพทยศาสตร์	6 (5.1%)	6 (17.1%)	12 (7.8%)
เภสัชศาสตร์	11 (9.3%)	5 (14.3%)	16 (10.5%)
เทคนิคการแพทย์และกายภาพบำบัด	34 (28.8%)	5 (14.3%)	39 (25.5%)
พยาบาลศาสตร์	15 (12.7%)	3 (8.6%)	18 (11.8%)
สัตวแพทยศาสตร์	6 (5.1%)	3 (8.6%)	9 (5.9%)
รวม	118 (100.0%)	35 (100.0%)	153 (100.0%)
อายุ			
ต่ำกว่า 30 ปี	39 (33.1%)	15 (42.9%)	54 (35.3%)
31 - 40 ปี	62 (52.5%)	15 (42.9%)	77 (50.3%)
41 - 50 ปี	13 (11.0%)	3 (8.6%)	16 (10.5%)
> 50 ปี	4 (3.4%)	2 (5.7%)	6 (3.9%)
รวม	118 (100.0%)	35 (100.0%)	153 (100.0%)
เพศ			
ชาย	53 (44.9%)	24 (68.6%)	77 (50.3%)
หญิง	65 (55.1%)	11 (31.4%)	76 (49.7%)
รวม	118 (100.0%)	35 (100.0%)	153 (100.0%)
ระดับการศึกษา			
ปริญญาตรี	22 (18.6%)	7 (20.0%)	29 (19.0%)
ปริญญาโท	74 (62.7%)	24 (68.6%)	98 (64.1%)
ปริญญาเอก	20 (16.9%)	4 (11.4%)	24 (15.7%)
อื่นๆ	2 (1.7%)	0 (0.0%)	2 (1.3%)
รวม	118 (100.0%)	35 (100.0%)	153 (100.0%)
ตำแหน่งทางวิชาการ			
อาจารย์	68 (57.6%)	22 (62.9%)	90 (58.8%)
นักวิชาการ	1 (0.8%)	2 (5.7%)	3 (2.0%)
ผู้ช่วยศาสตราจารย์	39 (33.1%)	9 (25.7%)	48 (31.4%)
รองศาสตราจารย์	9 (7.6%)	1 (2.9%)	10 (6.5%)
ศาสตราจารย์	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)
อื่นๆ	1 (0.8%)	1 (2.9%)	2 (1.3%)
รวม	118 (100.0%)	35 (100.0%)	153 (100.0%)

ตารางที่ 1 ลักษณะทั่วไปของประชากร (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป ของประชากร	เคยนิเทศงานภาคสนาม ร่วมๆ ในอดีต	ได้นิเทศงานภาคสนาม ร่วมๆ ครั้งปัจจุบัน (ครั้งที่ 9)	รวม
อัตราเงินเดือน			
3,000-4,000 บาท	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)
4,001-5,000 บาท	5 (4.2%)	3 (8.6%)	8 (5.2%)
5,001-6,000 บาท	25 (21.2%)	7 (20.0%)	32 (20.9%)
6,001-7,000 บาท	21 (17.8%)	6 (17.1%)	27 (17.6%)
7,001-8,000 บาท	11 (9.3%)	6 (17.1%)	17 (11.1%)
8,000 บาทขึ้นไป	53 (44.9%)	13 (37.1%)	66 (43.1%)
ไม่ระบุ	3 (2.5%)	0 (0.0%)	3 (2.0%)
รวม	118 (100.0%)	35 (100.0%)	153 (100.0%)

จากการสอบถามว่าประชากรส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารเรื่องภาคสนามร่วมๆ จากแหล่งใด พบว่าส่วนใหญ่ 49.0% จากทั้งหมดและ 50.8% จากผู้ที่เคยนิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ในอดีตและ 42.9% จากผู้ที่ได้นิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ครั้งปัจจุบัน ได้รับข้อมูลข่าวสารจากหลาย ๆ แหล่งข้อมูล (ตารางที่ 2)

จากการศึกษาเปรียบเทียบความรู้ และ

ทัศนคติของคณาจารย์ที่เคยนิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ในอดีตกับคณาจารย์ที่ได้นิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ครั้งปัจจุบัน (ครั้งที่ 9) พบว่าประชากรทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันในเรื่องความรู้ โดยผู้นิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ครั้งปัจจุบัน (ครั้งที่ 9) จะมีความรู้สูงกว่าผู้ที่เคยนิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ในอดีต แต่ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องทัศนคติ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 2 การได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องภาคสนามร่วมๆ

แหล่งข้อมูล	เคยนิเทศงาน ภาคสนามร่วมๆ ในอดีต	ได้นิเทศงานภาคสนาม ร่วมๆ ครั้งปัจจุบัน (ครั้งที่ 9)	รวม
สื่อสิ่งพิมพ์ภายในคณะ	16 (13.6%)	5 (14.3%)	21 (13.7%)
สื่อวิทยุ	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)
สื่อโทรทัศน์	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)
หนังสือพิมพ์	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)
ข่าวประชาสัมพันธ์	14 (11.9%)	2 (5.7%)	16 (10.5%)
อื่น ๆ (จากหลายแหล่งข้อมูล)	60 (50.8%)	15 (42.9%)	75 (49.0%)
อื่น ๆ (ไม่ระบุแหล่งข้อมูล)	19 (16.1%)	13 (37.1%)	32 (20.9%)
ไม่ตอบ (9)	9 (7.6%)	0 (0.0%)	9 (5.9%)
รวม	118 (100.0%)	35 (100.0%)	153 (100.0%)

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติของคณาจารย์ที่เคยนิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ในอดีตกับคณาจารย์ที่ได้นิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ครั้งปัจจุบัน (ครั้งที่ 9)

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย (x)		T-value*
	กลุ่มที่เคยนิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ในอดีต	กลุ่มที่นิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ครั้งปัจจุบัน	
ความรู้	2.1441	3.2571	4.16**
ทัศนคติ	13.9492	13.7714	0.28

** $p < .01$

จากการศึกษาเปรียบเทียบความรู้ และทัศนคติของคณาจารย์ที่เคยนิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ในอดีตกับคณาจารย์ที่ได้นิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ครั้งปัจจุบัน โดยจำแนกตามคณะพบว่าคณาจารย์ที่นิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ที่มาจากคณะต่าง ๆ มีความรู้เกี่ยวกับการฝึกงานภาคสนามร่วมๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่แล้วพบว่าความรู้ของคณาจารย์จากคณะสาธารณสุขศาสตร์ คณะเทคนิคการแพทย์ และกายภาพบำบัด คณะพยาบาลศาสตร์ และคณะสัตวแพทยศาสตร์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่าคณาจารย์จากคณะสาธารณสุขศาสตร์ มีความรู้เรื่องภาคสนามร่วมๆ ถูกต้องมากกว่าคณาจารย์จากคณะพยาบาลศาสตร์ คณะเทคนิคการแพทย์และกายภาพบำบัด และคณะสัตวแพทยศาสตร์ และพบว่าความรู้ของคณาจารย์จากคณะทันตแพทยศาสตร์แตกต่างกับคณาจารย์จากคณะเทคนิคการแพทย์และกายภาพบำบัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่าคณาจารย์จากคณะทันตแพทยศาสตร์ มีความรู้เรื่องภาคสนามร่วมๆ ถูกต้องมากกว่าคณาจารย์จากคณะเทคนิคการ

แพทย์และกายภาพบำบัด และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยความรู้ โดยเรียงลำดับจากสูงไปต่ำ พบว่าความรู้ของคณาจารย์จากคณะสาธารณสุขศาสตร์จะมีคะแนนสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคณาจารย์จากคณะสาธารณสุขศาสตร์มีความชำนาญในเรื่องการฝึกภาคสนามมากและดำเนินการฝึกภาคสนามร่วมๆ มาตั้งแต่เริ่มแรกคู่กับคณะแพทยศาสตร์ ส่วนคณะสัตวแพทยศาสตร์เป็นคณะที่เพิ่งเข้ามามีส่วนร่วม (ตารางที่ 4) อย่างไรก็ตามไม่พบความแตกต่างในเรื่องทัศนคติของคณาจารย์ทั้ง 7 คณะ

จากการศึกษาเปรียบเทียบความรู้ และทัศนคติของคณาจารย์ผู้เคยนิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ในอดีตและผู้นิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ครั้งปัจจุบัน โดยจำแนกตามอายุ พบว่าความรู้ของคณาจารย์กลุ่มอายุ 31-40 ปี และ 41-50 ปี มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยคณาจารย์กลุ่มที่อายุระหว่าง 41-50 ปี มีความรู้เรื่องภาคสนามร่วมๆ ถูกต้องมากกว่าคณาจารย์กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี (ตารางที่ 5) แต่ไม่พบความแตกต่างในเรื่องทัศนคติของคณาจารย์ในกลุ่มอายุต่างๆ

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความรู้ของคณาจารย์ทั้ง 7 คณะที่นิตะงานภาคสนามร่วมๆ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Source	D.F	Sum of Square	Mean Square	F Ratio
Between Groups	6	76.0878	12.6813	6.5984***
Within Groups	146	280.5919	1.9219	
Total	152	356.6797		

*** $P < .001$

คณะ	ค่าเฉลี่ย	คณะ						
		1	2	3	4	5	6	7
1. สัตวแพทยศาสตร์	1.2222							
2. เทคนิคการแพทย์และกายภาพบำบัด	1.7436							
3. พยาบาลศาสตร์	1.8889							
4. แพทยศาสตร์	2.5745							
5. เกษศาสตร์	2.8750							
6. ทันตแพทยศาสตร์	3.4167		*					
7. สาธารณสุขศาสตร์	3.8333	*	*	*				

* $P < .05$ *

นอกจากนี้ยังไม่พบความแตกต่างในเรื่องความรู้และทัศนคติของประชากรที่ศึกษาทั้งสองกลุ่ม เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา และตำแหน่งทางวิชาการ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับทัศนคติของประชากรทั้งสองกลุ่ม โดยการแยกกลุ่ม และรวมกลุ่ม และวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ (Correlations) ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับทัศนคติของประชากรทั้งสองกลุ่มไม่ว่าจะแยกกลุ่มหรือรวมกลุ่ม

จากการศึกษาพฤติกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกภาคสนามร่วมๆ พบว่าส่วนใหญ่มีความ

เห็นว่า การฝึกปฏิบัติงานภาคสนามร่วมๆ ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นสิ่งดี มีประโยชน์ต่อประชากรในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างไรก็ตามพฤติกรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกภาคสนามร่วมๆ ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับความรู้และทัศนคติต่อการฝึกภาคสนามร่วมๆ โดยตรงเพราะยังมีอีกหลายสาเหตุที่คณาจารย์เข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกภาคสนามร่วมๆ เช่น ได้รับคำสั่งให้มาเป็นกรรมการฝึกภาคสนามร่วมๆ อย่างไรก็ตามก็ยังมีคณาจารย์อีกหลายท่านอาสาสมัครมาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาด้วยตนเอง

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบความรู้ของคณาจารย์ที่นิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ที่มีอายุต่างกัน

Source	D.F	Sum of Square	Mean Square	F Ratio
Between Groups	3	32.0002	10.6667	4.8951**
Within Groups	149	324.6795	2.1791	
Total	152	356.6797		

** $P < .01$

อายุ	ค่าเฉลี่ย	อายุ			
		1	2	3	4
1. ต่ำกว่า 30 ปี	2.6852				
2. 31 - 40 ปี	1.9740				
3. 41 - 50 ปี	3.1250		*		
4. มากกว่า 50 ปี	3.3333				

* $P < .05$

วิจารณ์

การศึกษาครั้งนี้เป็นการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ทั้งก่อนและหลังจากการให้ประชาสัมพันธ์เรื่องการฝึกภาคสนามร่วมๆ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยมีเวลาจำกัดในการศึกษา (มีระยะเวลาศึกษาเพียง 8 เดือน) ระหว่างพฤษภาคม 2534 ถึง ธันวาคม 2534) ผลการศึกษาจึงเป็นเพียงข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปสู่การศึกษาที่ลึกซึ้งต่อไป อย่างไรก็ตามผลการศึกษาที่ได้ก็สามารถค้นพบว่า ความรู้เรื่องภาคสนามร่วมๆ นั้น กลุ่มคณาจารย์ที่ได้เข้าร่วมนิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ครั้งปัจจุบัน (ครั้งที่ 9) นั้น มีความรู้ถูกต้องมากกว่ากลุ่มคณาจารย์ที่เคยนิเทศงานภาคสนามร่วมๆ ในอดีต ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการนิเทศงานภาคสนามร่วม

ครั้งที่ 9 ได้มีการจัดฝ่ายประชาสัมพันธ์ภาคสนามร่วมๆ และมีการประสานงานกันอย่างจริงจังกับประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัย และประชาสัมพันธ์คณะแพทยศาสตร์ จึงทำให้มีการทำงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่คณาจารย์ผู้นิเทศงาน และประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ฝ่ายอื่นๆ ในกรรมการฝึกภาคสนามร่วมๆ ครั้งที่ 9 ก็ได้ให้ข้อมูล และการดำเนินงานของฝ่ายต่างๆ ต่อกคณาจารย์ผู้นิเทศงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเช่นกัน จึงทำให้ผู้นิเทศงานมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น จึงส่งผลให้คะแนนความรู้ในกลุ่มผู้นิเทศงานครั้งปัจจุบันสูงกว่ากลุ่มที่เคยนิเทศงานในอดีต สำหรับคะแนนความรู้ที่ต่างกัน

ของแต่ละคณะมีข้อสังเกตว่าคณะสาธารณสุขศาสตร์เป็นคณะที่คณาจารย์มีคะแนนความรู้สูงสุด ส่วนคณะสัตวแพทยศาสตร์เป็นคณะที่คณาจารย์มีคะแนนความรู้ต่ำสุด ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากคณะสาธารณสุขศาสตร์มีความชำนาญในเรื่องการฝึกภาคสนามมาก และได้ดำเนินการฝึกภาคสนามร่วมๆ มาตั้งแต่ครั้งแรก เริ่มแรกคู่กับคณะแพทยศาสตร์ ส่วนคณะสัตวแพทยศาสตร์เป็นคณะที่เพิ่งเข้ามามีส่วนร่วม และเป็นคณะสุดท้ายที่เข้ามามีส่วนร่วม จึงทำให้ความรู้ความเข้าใจในอดีตยังมีน้อยอยู่ อย่างไรก็ตามข้อมูลที่ได้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อกรรมการอำนวยการฝึกภาคสนามร่วมๆ ในครั้งต่อไปที่จะพิจารณาเตรียมอาจารย์ที่ปรึกษาจากแต่ละคณะ โดยให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ต่างๆ ให้แต่ละคณะตามความเหมาะสมเพื่อคณาจารย์ทุกท่านจะได้มีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาในภาคสนามร่วมๆ อย่างเต็มความสามารถ และมีความสุขในการนิเทศงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานภาคสนามร่วมๆ ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

คำขอขอบคุณ

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม กรรมการฝึกภาคสนามร่วมๆ ทุกท่าน และคณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

สัมพันธที่ได้กรุณาช่วยเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยทุกท่านที่ได้สละเวลาช่วยคิด ช่วยเขียน และช่วยวิเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1. โครงการฝึกปฏิบัติงานภาคสนามร่วม 7 คณะ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปีการศึกษา 2534, หนังสือครบรอบ 9 ปีการฝึกภาคสนามร่วมศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น : แก่นคำออฟเซต, 2534 : 30.
2. นพดล ทองโสภิต, สำนัจากอธิการบดี, หนังสือครบรอบ 9 ปีการฝึกภาคสนามร่วมศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น : แก่นคำออฟเซต, 2534 : 2.
3. พิเชฐ เหลืองทองคำ, ประวัติโครงการฝึกภาคสนามร่วมๆ, หนังสือครบรอบ 9 ปี การฝึกภาคสนามร่วมศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น : แก่นคำออฟเซต, 2534 : 11-13.
4. วัตถุประสงค์การฝึกภาคสนามร่วมๆ, เอกสารประชุมสัมมนาการฝึกภาคสนามร่วมศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ณ ห้องประชุมสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น วันที่ 4-5 มกราคม 2533; 9.
5. ผลการประเมินการฝึกภาคสนามร่วมๆ (ในส่วนอาจารย์), เอกสารสรุปผลการประชุมสัมมนา และประเมินผลการฝึกภาคสนามร่วม 7 คณะใน ศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ณ ไร่ทดลอง คณะเกษตรศาสตร์, เขื่อนจุฬาภรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ระหว่างวันที่ 21-23 ธันวาคม 2533; 81-100.